

राशिच

राशिच

राशिच

उषः सङ्ग्रहपेक्ष चरते गोज्ज्वादिषु ।
तस्याधिवासभूमिस्तु क्षीयवत्प्रश्रया ।
क्षीयुषयोः समं भद्रश्रयासनपरिचयैः ।
बीजावादाद्विपुलं गीतनर्ककशिष्टिषु ।
स्थितं क्रीडा रतिभिर्न विहारोऽवगिरस्य तु ।
मिथुनं नाम विख्यातं राशिर्देधात्मकः स्मृतः ।
कर्किः कुक्षीरेण समः खलिलस्यः प्रकीर्तितः ।
केदारवापीपुलिनविविक्तावगिरिव च ।
सिंहस्तु प्रव्यतारयद्युक्तान्द्रभूमिषु ।
वसते व्याघ्रपक्षीषु गङ्गेरेषु गुहासु च ।
या हि प्रदीपककरा नावाकृष्टा च कनका ।
चरते क्षीरतिस्थाने वसते तदनेषु च ।
तुलापाणिषु पुरुषो वीथ्यापणविचारकः ।
नगराभ्जि प्राणासु वसते तत्र नारदः ।
खभल्लोक्तसचारी उच्चिको उच्चिकाकृतिः ।
उषगोमयकौटोऽहपाशायादिषु संस्थितः ।
धनुस्तुरङ्गजघनो दीप्यमानो धनुर्हरेः ।
वागिग्रीवोऽखिविहारीः स्थायी बुद्धवनादिषु ।
नगासो मकरो ज्ञानः । उषस्त्वन्मः प्रजाङ्गदः ।
मकरोऽथौ नदीचारी वसते च महोदधौ ।
रिक्तकुम्भाच पुरुषः स्तम्भधारी जलाश्रुतः ।
दूतशालाचरः कुम्भस्थायी शौण्डिकसद्गुप्तः ।
मीनरूपत्वमांशक्तो मीनस्त्रीधाम्नुचरः ।
वसते पुण्यदेशेषु देवनाक्षपूजकः ।
लक्ष्मणं गदितं तुभ्यं मेवादीनां महासुने ।
न कल्पन्मिवास्त्रीयं गुह्यमेतत् पुरातनम् ।
एतन्मया ते कथितं सुरर्षे
यथा चिन्तयः प्रमथाय यज्ञे ।
पुण्यं पुराणं परमं पवित्रं
संश्रुत्वा पापहरं शिवम् ॥”

इति श्रीवामनपुराणे पुलस्त्यनारदसंवादे हर-
कथितः पञ्चमोऽध्यायः ॥

राशिचक्रं, क्षी, (राशीनां चक्रम् ।) मेवाद-
िद्वाष्टराश्यादियुक्तवृत्तम् । तस्य नामान्तरं
भचक्रं ज्योतिषचक्रम् । यथा,—
“सप्तविंशतिभेद्योतिषचक्रं स्मिमतवायुगम् ।
तदकीर्णो भवेद्वाशिनैर्वर्चचराङ्कितः ॥”
इति दीपिका । ॥

तद्विवरणं यथा,—
“भचक्रं ध्रुवयोर्वेदमाक्षिप्तं प्रवहानिकैः ।
पर्यवृत्तजं तमहा गृहकक्षा यथाक्रमम् ।
उपरिखल्य महतीकक्षाव्याधः स्थितस्य च ।
महत्वा कथया भागा महान्तोऽव्याकक्षा-
व्याधः ।
कावेनाख्येन भगवंतं सृष्टोऽव्यभूमन्वाधितः ।
यद्वाः कावेन महता मण्डले महति भ्रमन् ।
खलपया तु बहून् सृष्टे भगवान् शीत-
दीप्तिः ।

महत्वा कथयामाह ततः खलपः शून्यचरः ।
मन्दादधःक्रमेण खलुतुर्था दिवसाधिपाः ।
वर्षाधिपतयस्तद्वत् ऋतीयाः परिकीर्तिताः ।
ऊर्ध्वक्रमेण शशिनो मासानामधिपाः स्मृताः ।

होरेष्टाः सूर्यतनयादधोऽधः क्रमशस्तथा ।
भवेद्भक्त्या तीर्णोऽशोभमर्थं वदितार्हितम् ।
सर्वोपरिहृतो भ्रमति योजनेनैर्भैरवकम् ॥”
तत्र कथाक्रममाह ।
“नक्षत्रात्मको परिधियोऽमकक्षाभिधीयते ।
तन्मधी भ्रमणं भगानामधोऽधः क्रमशस्तथा ।
मन्दासरेष्वभ्युत्थसूर्यशुक्रकेन्द्रेणैव ।
परिभ्रमन्मधोऽधःस्थाः सिद्धविद्याधरा वनाः ॥”
इति सूर्यसिद्धान्तः । ॥ * ॥
गृहत्रयचक्रसंयोगे पञ्चविंशजनेन राशिचक्रं
यथा,—
“राशिचक्रं प्रवक्ष्यामि वृषाणां हितकाम्यया ।
रविर्ज्योतिषा सौम्यस्तेषु चन्द्रे समागते ।
जलपातो भवेत् सखमित्युक्तं विष्णुयामले ।
रविर्ज्योतिषा शुक्रस्तेषु चन्द्रे समागते ।
वायुपातो भवेत् सखमित्युक्तं विष्णुयामले ।
रविर्ज्योतिषा भौमस्तेषु चन्द्रे समागते ।
अग्निपातो भवेत् सखमित्युक्तं नक्षत्रयामले ।
रविर्भौमस्तथा राहुस्तेषु चन्द्रे समागते ।
जोहपातो भवेत् सखमित्युक्तं रुद्रयामले ।
रवी राहुस्तथा केतुस्तेषु चन्द्रे समागते ।
पाशाणपातोऽपि भवेदित्युक्तं भाद्रयामले ॥”
इति नरपतिजयचर्यायां तुम्बुचक्रे राशि-
चक्रम् । ॥ * ॥ जातकराशिचक्रम् । यथा,—
“तन्वादिष्वयपर्यन्तं राशिचक्रे चवस्थितम् ।
तत्र बुद्धापमतयो जल्पयन्ति उवा उवा ॥”
इति पञ्चरात्रः । ॥ * ॥
मन्त्रग्रहचक्रोक्तराशिचक्रम् यथा । आगमकल्प-
हमे ।

“रेखाद्वयं पूर्वपरागतं स्यात्
तन्मध्यतो यान्त्रिकवेरभेदात् ।
एकैकमीशाननिशाचरे तु
बुताश्रयाद्योर्विखिलेत्ततोऽर्चान् ।
वेदाभिविद्भिर्युगलश्रवणाचसंस्थान्
पञ्चेष्टवागश्ररपञ्चपतुल्यान् ।
मेवादितः प्रविक्रिते सक्तान्सु वर्यान्
कन्यामतान् प्रविक्रितेऽप्य आदिष्वर्चान् ॥”

तथा,—
“नालं गौरं खुरं शोभं शमी शोभेति राशिषु ।
क्रमेण भेदिता वर्याः कन्यायां श्रादयः स्मृताः ॥”
तेन अथा इ ई मेघः । उ क ऋ उषः ।
नह क ह मिथुनम् । ए ऐ कर्कटः । जो औ
विंहः । अं अः श ष स ज चाः कन्याः ।
कवर्गस्तुला । चवर्गो उच्चिकाः । टवर्गो धनुः ।
तवर्गो मकरः । पवर्गः कुम्भः । खवर्गो मीनः ।
खराशीनामशुक्लं मन्त्रं भवेत् । तथा च ।
“खतारराशिक्लोडानामशुक्लान् भजेन्ननून् ॥”
इति वचनम् ।

“राशीनां शुद्धता रीया त्वेष्टुः नृतिं व्यथम् ।
खराशिमन्त्रराश्रमं गमनीयं विपक्ष्यैः ॥”
यदा तु खराशिरश्चान् तदा साधकनामाद्यचर-
सम्बन्धिनं राशिं गृहीत्वा गमयेत् ।

“साध्याद्यचरराश्रमं गमयेत् साधकाचरम् ।
इति रामार्चनचक्रिकाहृतवचनम् । तथा,
“अज्ञाते राशिचक्रे नामाद्यचरराशितः ॥”
इति तन्त्रराजे ॥

“तेन मन्त्राद्यवर्गेण नामाद्यचरेण च ।
गमयेद्यदि षष्ठं वाप्यष्टमं द्वादशम् वा ।
रिपुमेन्नाद्यवर्गेः स्यात् तेन तस्याहितं भवेत् ॥
एक पञ्च नव बान्धवाः स्मृताः
द्वौ च षट् च दशमाद्य सेवकाः ।
वर्द्धरुद्रतनयस्तु पोषकाः
द्वादशाष्टचतुरस्तु घातकाः ॥”

इति विष्णुविषयम् ॥
रामार्चनचक्रिकाहृतत्वात् । शक्तादौ तु षष्ठं
वर्जनीयम् । तथा च ।
“वृद्धाष्टमद्वादशानि वर्जनीयानि यत्नतः ॥”
इति वचनम् ॥

तन्त्रान्तरे ।
“तत्र घनं आष्टवन्तु पुत्रशुक्रकलत्रकाः ।
मरणं धर्मेकस्मैययया द्वादश द्वादशः ।
नामाशुक्रमेतेषां शुभाशुभफलं जनेत् ।
तमे विद्विष्टा निवर्तं घने धनसन्निधेः ।
धातरि आष्टद्विष्टा शनौ शत्रुविघ्ननः ।
पुत्रे पुत्रविद्विष्टाः स्यात् बन्धो बान्धववत् प्रियः ।
कलत्रे मध्यमा प्रोक्ता मरणे मरणं भवेत् ।
धर्मे धर्मविद्विष्टाः स्यात् विद्विष्टः कर्मसंस्थितः ।
आग्ने च धनसम्पत्तिर्यथे च संचितचवः ॥”
वैष्णवतन्त्रे तु शत्रुस्थाने न्युरिति पाठः । इति
तन्त्रवारः ॥

राशिचक्रवारः, पु, (राशिचक्रवारः ।) ग्रह-
राशिपरिमात्रज्ञापकाङ्कः । तद्विवरणं यथा,—
अथ राशिचक्रवारं करणरूपं वृत्तम् ।
“अनक्षत्र दशमोऽष्टमश्चैकादशः
परिधिनवमभागः भूकक्षान्धुः वैधः ।
भवति परिधिवृद्धे वर्गिते वैधवित्ते
चण्डवित्तकराः सुखान्धुधाक्षायः ॥”
उदाहरणम् ।

“समस्तु वि किञ्च राशिचक्रैः स्थितः सुखधान्यः
परिधिरपरिमितः स्यात्सर्वविघ्नैर्दोषा ।
प्रवद गमकः स्थायः किंमिताः सन्ति तस्मि-
न्नय एषगमकधान्यैः भूकक्षान्धुषु शोभन् ॥”

अथ सुखधान्यराशिमानावकीर्णाय

६०
न्यायः अनक्षत्रान्धराशिः
वैधः
६

परिधिः ६० । वैधः ६ । परिधिः वर्द्धाशः १० ।
वर्गितः १०० । वैध ६ विष्टः । चण्डाः
स्थायः ६०० ।